ECLI:LV:AT:2024:0726.13000222.4.L
Lieta Nr. 13000222, SKK-166/2024
Krimināllietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
LĒMUMS
Rīgā 2024. gada 26. jūlijā

Senāts šādā sastāvā: senatore referente Irīna Jansone, senatori Sandra Kaija un Aivars Uminskis

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar Ģenerālprokuratūras Kriminmāltiesiskā departamenta Korupcijas apkarošanas koordinācijas nodaļas prokurora Ando Skalbes kasācijas protestu par Zemgales apgabaltiesas 2023. gada 4. decembra lēmumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Rīgas pilsētas tiesas 2023. gada 10. janvāra spriedumu
/pers. C/, personas kods /personas kods/,
atzīts par vainīgu Krimināllikuma 179. panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 2 gadiem.
Izšķērdētie naudas līdzekļi 383 239,14 *euro* atzīti par noziedzīgi iegūtu mantu un no /pers. C/ valsts labā piedzīta izšķērdētās naudas vērtība – 383 239,14 *euro*.

[2] Ar pirmās instances tiesas spriedumu /pers. C/ atzīts par vainīgu un sodīts par viņa pārziņā esošas svešas mantas prettiesisku izšķērdēšanu (piesavināšanās) lielā apmērā.

[3] Ar Zemgales apgabaltiesas 2023. gada 4. decembra lēmumu, izskatot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā /pers. C/ aizstāves zvērinātas advokātes Olitas Kauces apelācijas sūdzību, Rīgas pilsētas tiesas 2023. gada 10. janvāra spriedums atcelts pilnībā un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

[4] Par Zemgales apgabaltiesas 2023. gada 4. decembra lēmumu Ģenerālprokuratūras Kriminmāltiesiskā departamenta Korupcijas apkarošanas koordinācijas nodaļas prokurors A. Skalbe iesniedzis kasācijas protestu, kurā lūdz atcelt apelācijas instances tiesas lēmumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.
Kasācijas protestā izteiktais lūgums pamatots ar šādiem argumentiem.
Apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 511. panta otrās daļas un 512. panta pirmās daļas pārkāpumus, kas ir atzīstami par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem Kriminālprocesa likuma 575. panta trešās daļas izpratnē un ir noveduši pie nelikumīga nolēmuma.
Pirmās instances tiesā lietā iztiesāta bez pierādījumu pārbaudes. Pirmās instances tiesas debašu laikā prokurors izteica lūgumu no apsūdzētā /pers. C/ piedzīt valsts labā naudas summu, kas atbilst izšķērdēto līdzekļu apjomam. Ar pirmās instances tiesas spriedumu izšķērdētie naudas līdzekļi 383 239,14 *euro* atzīti par noziedzīgi iegūtu mantu un no /pers. C/ par labu valstij piedzīta izšķērdētās naudas vērtība.
Apelācijas insatnces tiesa norādījusi, ka Kriminālprocesa likuma 413. pants neparedz, ka lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai ir jānorāda mantas īpašās konfiskācijas apmērs vai piemērošana, taču vienlaikus atzina, ka ir pieļauts apsūdzētā tiesību uz aizstāvību pārkāpums, jo prokurora lūgums piemērot Krimināllikuma 70.^{14} panta otro daļu izteikts tikai tiesas debatēs.
Kriminālprocesa likuma 499. panta 2.^{1} daļas noteic, ja kriminālprocesā aizskartais mantas īpašnieks, kura mantai uzlikts arests, nepiekrīt pieņēmumam par mantas noziedzīgo izcelsmi un tas neietekmē noziedzīgā nodarījuma juridisko kvalifikāciju, tiesa var veikt pierādījumu pārbaudi tikai jautājumā par rīcību ar mantu. Ņemot vērā, ka izskatāmajā lietā arests mantai nav uzlikts un nav nekāda cita manta, par rīcību ar kuru būtu jālemj, tad pierādījumu pārbaude nebija jāveic. Turklāt apelācijas instances tiesas izmeklēšanas laikā apsūdzētais, nemainot savu attieksmi pret apsūdzību un savas vainas atzīšanu, norādīja, ka naudu nepiesavinājās sev, tādējādi /pers. C/ nepiekrīta izšķērdētās naudas summas kā noziedzīgi iegūtās mantas piedziņai valsts labā.
Kriminālprocesa likumā nav noteikts, kā būtu nodrošināmas apsūdzētā tiesības tikt uzklausītam jautājumā par noziedzīgi iegūto līdzekļu iespējamo konfiskāciju pirms tiesas nolēmuma pieņemšanas, ja lietā arests mantai nav uzlikts. Apsūdzētajam un viņa aizstāvei tiesas debašu laikā bija zināms par prokurora izteikto lūgumu piedzīt konfiscējamās mantas vērtību un viņiem bija iespēja izteikties par to, tomēr apsūdzētais savā pēdējā vārdā neizteicās par šo jautājumu, bet aizstāve neizmantoja savas tiesības lūgt atsākt tiesas izmeklēšanu, lai pārbaudītu uz to attiecināmos pierādījumus.
Tādējādi apsūdzētā tiesības tikt uzklausītam un tiesības uz aizstāvību netika pārkāptas.
Apelācijas instances tiesa, atzīstot, ka pirmā instances tiesa pieļāvusi apsūdzētā tiesību uz aizstāvību pārkāpumu tikai daļā par konfiscējamās mantas vērtības piedziņu, nepamatoti atcēlusi pirmās instances tiesas spriedumu pilnībā.

Motīvu daļa

[5] Senāts atzīst, ka izskatāmajā lietā ir jāizvērtē, vai apelācijas instances tiesa lietā pamatoti konstatējusi apsūdzētā /pers. C/ tiesību uz aizstāvību pārkāpumu saistībā ar viņa tiesībām izteikties par konfiscējamās mantas vērtības piedziņu.

[5.1] Apelācijas instances tiesa paudusi, lai gan Kriminālprocesa likuma 413. pants neparedz norādīt mantas īpašās konfiskācijas apmēru vai piemērošanu, tomēr šāda institūta piemērošanas nepieciešamības norādīšana pirmo reizi tikai tiesas debatēs atzīstama par tiesību uz aizstāvību pārkāpumu, ņemot vērā, ka personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, nebija iespējas vispirms par to uzzināt, pēc tam izteikties un paust savu viedokli par

piedzenamo naudu.

[5.2] Senāts konstatē, ka izskatāmajā gadījumā mantas apmērs, uz kuru tiek attiecināts Krimināllikuma 70.^{14} panta otrajā daļā noteiktais par konfiscējamās mantas vērtības piedziņu, pilnībā atbilst izšķērdētās mantas apmēram. Apsūdzētais un aizstāvība tika informēti par šo apsūdzībā ietverto izšķērdētās mantas apmēru un piekrita lietas izskatīšanai bez pierādījumu pārbaudes. Nedz pirmās, nedz arī apelācijas instances tiesā apsūdzētais un viņa aizstāve par apsūdzētajam inkriminētā noziedzīgā nodarījuma pazīmēm, tai skaitā izšķērdētās mantas apmēru, nav iebilduši, kā arī pēc tiesas debatēm pirmās instances tiesā nav izteikušies par konfiscējamās mantas vērtības piedziņu vai lūguši atsākt tiesas izmeklēšanu par minēto jautājumu. Apsūdzētais /pers. C/ norādīja, ka nepiekrīt piesavinātās naudas summas piedziņai, jo to nav piesavinājies sev.

Satversmes tiesas praksē ir pausts, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija pēc savas dabas ir korektīva, jo kalpo tam, lai novērstu noziedzīgas darbības sekas un atjaunotu stāvokli, kāds bija pirms noziedzīgās darbības izdarīšanas (sk. *Satversmes tiesas 2022. gada 23. maija sprieduma lietā Nr. 2021-18-01 26.3. punktu*). Senāts atzīst, ka minētā atziņa līdzvērtīgi attiecas uz Krimināllikuma 70.^{14} panta otrajā daļā nostiprināto konfiscējamās mantas aizstāšanu situācijā, ja noziedzīgi iegūta manta ir atsavināta, iznīcināta, noslēpta vai nomaskēta un to nav iespējams konfiscēt.

Kriminālprocesa likuma 499. panta 2.^{1} daļa noteic, ja kriminālprocesā aizskartais mantas īpašnieks, kura mantai uzlikts arests, nepiekrīt pieņēmumam par mantas noziedzīgo izcelsmi un tas neietekmē noziedzīgā nodarījuma juridisko kvalifikāciju, tiesa var veikt pierādījumu pārbaudi tikai jautājumā par rīcību ar mantu. No minētās procesuālās normas izriet, ka tā piemērojama tad, ja pastāv strīds par arestētās mantas noziedzīgo izcelsmi, un tā nav attiecināma uz noziedzīga nodarījuma sastāva konstatēšanu. Izskatāmajā lietā netiek apšaubīts, ka apsūdzētais nodarīja celtajā apsūdzībā norādītos zaudējumus, bet strīds ir par to, ka /pers. C/ faktiski tie ir jāatlīdzina. Šāda prasība izriet no Krimināllikuma.

Senāts norāda, ka uz izskatāmo gadījumu nav attiecināma Kriminālprocesa likuma 499. panta 2.^{1} daļa. Konfiscējamās mantas aizstāšanas piemērošanu pilnībā noteica apsūdzētajam /pers. C/ pēc Krimināllikuma 179. panta trešās daļas inkriminētā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses pazīmes, par ko izskatāmajā lietā bija nolemts neveikt pierādījumu pārbaudi.

Turklāt Senāts atzīst, ka ir likumsakarīgi, ka noziedzīgi iegūtus līdzekļus ģenerējoša noziedzīga nodarījuma izdarīšanas gadījumā, lai nodrošinātu kriminālprocesa mērķi, tiek izlemts arī jautājums par noziedzīgi iegūto līdzekļu konfiskāciju vai to vērtības piedziņu, kā rezultātā minētie līdzekļi tiek izņemti no tālākas aprites ekonomikā (sk. *Satversmes tiesas 2022. gada 23. maija sprieduma lietā Nr. 2021-18-01 26.3. punktu*, kā arī *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2019. gada 8. oktobra sprieduma lietā „Balsamo v. San Marino", iesniegumi Nr. 20319/17 un Nr. 21414/17, 93. punktu*).

Senāts pievienojas kasācijas protestā paustajam, ka izskatāmajā krimināllietā nav arestēta manta un nav nekāda cita manta, par rīcību ar kuru būtu jālemj. Šajā gadījumā pierādījumu pārbaude, kas ietver apsūdzētā vai citu ieinteresēto personu paskaidrojumu uzklausīšanu, nebija veicama. Papildus, ievērojot Kriminālprocesa likuma 506. panta pirmajā daļā un 514. panta pirmās daļas 12. punktā noteikto, par tiesas apspriedē izlemjamiem jautājumiem prokurors bija tiesīgs izteikties savā apsūdzības runā tiesas debatēs.

Tādējādi atzīstams, ka apelācijas instances tiesa izskatāmās lietas apstākļos ir nepamatoti konstatējusi apsūdzētā /pers. C/ tiesību uz aizstāvību pārkāpumu un tādēļ kļūdaini pilnībā atcēlusi pirmās instances tiesas spriedumu.

[6] Apsūdzētajam /pers. C/ drošības līdzeklis nav piemērots.

Senāts atzīst, ka drošības līdzekļa piemērošanai /pers. C/ šajā kriminālprocesa stadijā nav tiesiska pamata.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. pantu un 587. panta pirmās daļas 2. punktu, Senāts

nolēma

atcelt Zemgales apgabaltiesas 2023. gada 4. decembra lēmumu pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Zemgales apgabaltiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

I. Jansone S. Kaija A. Uminskis